

NAŠ GLAZBENI ŽIVOT

I DALJE U ZNAKU DRAME

Osvrt na XXIII. splitsko ljeto

Možda se ni o jednom splitskom festivalu dosad nije toliko pisalo i govorilo koliko o ovogodišnjem, dvadeset i trećem po redu. I vjerojatno ni jedno Splitsko ljeto nije pobudilo toliko zanimanje javnosti koliko ovogodišnje. I jamačno ni jedna splitska kulturna manifestacija nije postigla toliko uspjeha, ali i izazvala toliko zavisti, koliko XXIII. splitsko ljeto. I ne bez razloga. Jer, s relativno skromnim novčanim sredstvima (880 milijuna starih dinara), organizatori su uspjeli ponuditi i ostaviti ambiciozni dramski program; okupiti veliki broj hrvatskih, slovenskih i srpskih kazališnih umjetnika (glumaca, redatelja, scenografa i kostimografa); privući nekoliko najistaknutijih imena svjetskih opernih pozornica (sopranisticu Cristinu Deutecom, baritona Silvana Carrolija, basa Bonalda Giaiottija, kao i niz drugih solista međunarodnog ugleda) i koncertnih podija (dirigenti Carlo Zecchi i Antonio Guadagno); organizirati gostovanje Leipziške opere s Gewandhausorkestrom, Prospect Theatre Company iz Londona i Jazz-orkestra Thada Jonesa i Mela Lewisa iz SAD-a; započeti suradnju s Danima hvarskog kazališta (tri predstave s te istaknute hrvatske kazališne manifestacije izvedene su i na ovogodišnjem Ljetu); obnoviti suradnju (zasad, uglavnom, jednosmjernu) s Dubrovačkim ljetnim igrama (godine 1970. splitsko Hrvatsko narodno kazalište prikazalo je u Dubrovniku iz repertoara Splitskog ljeta starohrvatsko crkveno prikazanje »Život svetog Lovrinca mučenika«, a ove godine na Dubrovačkim ljetnim igrama Festivali dramski ansambl Splitskog ljeta gostovao je s dvije izvedbe Jonsonove komedije »Volpone iliti Lisac«); trgnuti iz obamrlosti već poslovično uspavana splitsku javnost, to jest publiku; među redovite posjetitelje uvrstiti mnoštvo mladih gledatelja, odnosno slušatelja itd. Dakle, dovoljno razloga za zadovoljstvo jednih, ali i za zavist drugih. Međutim, zavisti ne bi smjelo biti mjesta. Uspjesi moraju biti povici jednima da ne sustanu, a drugima da naprave još više. Mjesto suparništva, potrebna je suradnja i međusobno potpomaganje, što će biti na korist i jednima i drugima. Nadajmo se da će tako i biti. A sad da vidimo što se sve to zbivalo na XXIII. splitskom ljetu.

Opća konstrukcija programa bila je istovjetna prošlogodišnjoj, to jest ni ove godine nije bilo one ranije uobičajene, ali vrlo neumjesne i neopravdane podjele na tri bloka; po utvrđenom radu izmjenjivale su se operne, dramske, koncertne i druge priredbe. Ipak, ta je cjelina i ovaj put bila prekinuta održavanjem Festivala zabavne glazbe »Split '77« početkom srpnja, što mi se čini vrlo nezgodnim i neprikladnim, a o čemu sam opširnije pisao u osvrtu na XXII. splitsko ljeto.

Ovogodišnji festival počeo je nešto kasnije, negoli prošle godine, to jest 1. srpnja (trajao je, kao i obično, do 15. kolovoza), što je daleko bolje nego kad je počinjao polovicom lipnja i kad je zbog preranog početka Ljeta na mnogim izvedbama bilo vrlo malo posjetitelja, a zbog loših vremenskih prilika ne mali broj predstava nije se mogao ni održati.

Opernim izvedbama ni na XXIII. splitskom ljetu nije dano odviše mjesta, a što se tiče izvedenih djela, tu se i opet ostalo vjerno tradiciji. Naime, operni je izbornik i ove godine bio u znaku Verdija. Već tradicionalne uvodne i završne »Aide«, dva »Nabucca« i dva »Rigoletta«. Da prevlast talijanskih skladatelja ne bi bila dovedena u pitanje, na programu se našao i jedan premijerno izvedeni Donizetti (»Don Pasquale«, dvije izvedbe).

Hrvatsko je operno stvaralaštvo ponovno (koliko li već godina za redom?!) bilo predstavljeno Gotovčevim »Ero s onoga svijeta« (dvije, ne baš uspjele izvedbe). Istina, premijerno je trebala biti izvedena Hatzeova opera »Adel i Mara« (trebalo bi reći: I opet »Adel i Mara«!), ali je predviđena premijera otpala zbog navodnog nedostatka novca.

Sva navedena djela izvela je Opera splitskoga Hrvatskoga narodnog kazališta uz sudjelovanje brojnih solista i dirigenata iz zemlje i inozemstva.

Zahvaljujući gostovanju Sarajevske opere, prošle smo godine na Peristilu vidjeli (i čuli, dakako) Mozartov »Figarov pir«, a ove godine njegov Singspiel »Otmica iz seraja«, koji su vrlo poletno, stilski vjerno, pjevački i glumački podjednako uspješno izveli gosti iz Leipziga. Njihove dvije izvedbe bile su u svakom pogledu vrlo primjerne, iako nesretno ili nespretno smještene na Peristil, tako da se nezgrapna (za kazališnu pozornicu prikladna) scenografija nije mogla uklopiti u taj monumentalni splitski prostor. Nažalost, pogrešna repertoarna politika Splitske opere i Splitskog ljeta, koja rezultira robovanjem splitske publike talijanskoj opernoj tvorbi, imala je itekako nepovoljan odjek na tim izvedbama, uostalom, kao i prošle godine na predstavama Sarajevske opere. Naime, obje večeri članovi Leipziške opere izveli su »Otmicu iz seraja« pred polupraznim Peristilom (na izvedbama Verdijevih opera inače prepunom). Zaista, zaista šteta!

Jedino operna premijera — komična opera »Don Pasquale« s vrlo dobrim tumačem glavne uloge basom Dinkom Lupijem iz Rijeke — nije u repertoarnom pogledu značila osvježenje ili obogaćenje, a ni u pogledu kvalitete nije predstavljala značajniji dobitak. Iako se izvedba kretala u granicama korektnog pjevanja i muziciranja, sastav solističke ekipe nije bio izjednačen, pa ni uspjeh nije mogao biti cjelovit. Osim toga, pitanje je koliko »Don Pasquale« danas može »paliti« u publike. Prema reagiranju splitskih posjetitelja, reklo bi se: malo, ili gotovo nimalo. Je li stoga bilo opravdano uvrstiti to djelo u izbornik Splitskog ljeta? I hoće li se ono moći održati na repertoaru splitskog festivala?

Zajednička je značajka ovoljetnih »Aida« da su obje izvedbe bile u znaku Amonasra, odnosno, da su i na jednoj i na drugoj dominirali baritoni, koji su oduševili publiku. Na prvoj je to bio Garbis Boyagian, a na drugoj Silvano Carroli, o kojemu će još biti govora u ovom osvrtu. Sve ostalo bilo je u granicama urednog muziciranja, ali i ništa više od toga. Navikli smo, međutim, da »Aida« raspljuje, osvaja posjetitelje peristilskih izvedbi.

Prvu izvedbu »Rigoletta« (25. srpnja) nisam uspio vidjeti, ali prema pisanju Marije Barbieri-Jelače u »Vjesniku« od 29. srpnja 1977. mogu zaključiti da nije bila osobito uspješna. Već sam naziv njezine kritike — »Improvizirani 'Rigoletto'« — dovoljno jasno govori o (ne)uspjehu te predstave. Josip Mirošević, naprotiv, u svojoj kritici »Solidna predstava opernog ansambla«, objavljenoj u »Slobodnoj Dalmaciji« od 28. srpnja, piše znatno povoljnije i pohvalnije, ali ni on nije mogao prešutjeti niz slabosti te izvedbe.

Drugi »Rigoletto« (31. srpnja) bio je znatno bolji. Tomu su nesumnjivo najviše pridonijeli izvrsni Antonio Salvadori (Rigoletto) i Adriana Anelli (Gilda), kojima treba pridružiti i naše pjevače Duška Kukovca (Graf Monterone) i Antu Mijača (Sparafucile), koji su svojim ostvarenjima, osobito Salvadori i Anelli, oduševili prepuno i pokisnulo gledalište Meštovićevega kaštelea. Naime, u trećem činu izvedba je zbog oluje morala biti prekinuta, da bi se nakon obilna pljuska nastavila i uspješno privela kraju. Ta se (redateljski) nepredviđena epizoda idealno uklopila u samu predstavu. Još samo da je oluja počekala četvrti čin, kad

joj je prema librettu »mjesto«, autentičnost bi bila stopostotna.

S posebnim, zapravo golemim zanimanjem očekivale su se izvedbe »Nabucca«. Ta tradicionalna i uvijek privlačna predstava Splitskog ljeta, ove je godine trebala biti »forte« u opernom dijelu festivala. Jer vidjeti i čuti Silvana Carrolija kao Nabucca, Bonalda Gaiottija kao Zahariju i Cristinu Deutekom kao Abigailu, a za dirigentskim pultom Antonija Guadagna, nesumnjivo je prvorazredni umjetnički doživljaj. Nažalost, očekivanja publike nisu se ispunila u potpunosti, i to iz više razloga.

Antonio Guadagno, koji je trebao ravnati objema izvedbama, morao je iznenada, odmah poslije prve predstave, oputovati iz Splita, jer ga je čekao neodgovodiv umjetnički zadatak na drugom mjestu (snimanje »Tosce« u Londonu), tako da je na drugoj izvedbi dirigentsku palicu preuzeo Nikša Bareza, koji je svoj »prekoreadni« zadatak vrlo uspješno riješio.

Zatim je došla nezgoda s Bonaldom Gaiottijem, kojega je domaća publika upoznala na XXI. splitskom ljetu, kad je također pjevao Zahariju. Tada je njegovo izvanredno pjevačko i glumačko ostvarenje tog lika upravo općinilo brojne ljubitelje operne umjetnosti, poglavito poklonike bel-canta, pa je sasvim razumljivo da su njegovi nastupi na ovogodišnjim izvedbama očekivani s najvećim zanimanjem. Međutim, Gaiottiju je na prvom glavnom pokusu »puknuo« glas, pa je indisponiran nastupio i prve i druge večeri, zbog čega je publika bila itekako prikraćena. Naime, na prvoj izvedbi (8. kolovoza) Gaiotti nije otpjevao Zaharijinu molitvu u 3., ni proročku viziju u 5. slici; dakle dvije glavne točke njegove uloge. Na drugoj izvedbi (10. kolovoza) preskočio je samo molitvu. Međutim, ni prvog ni drugog puta njegovo ostvarenje nije bilo ni izdaleka onako uspješno kao prije dvije godine.

Tako su, zbog Gaiottijeve indisponiranosti, obje izvedbe »Nabucca« protekle u potpunoj prevlasti izvanrednog baritona Silvana Carrolija. Njega je splitska publika upoznala prošlog ljeta upravo u ulozi Nabucca i oduševila se ljepotom njegovog glasa i prirodnošću scenskog kretanja. On je i ove godine dominirao Peristilom izvršnim ostvarenjem glavnoga lika, kojemu ni u pjevačkom (izvanredan, lijep, topao, pun i nosiv glas), ni u glumačkom pogledu (suvereno i logično kretanje pozornicom, suvislo reagiranje, lišeno šablone operne »glume«, statičnosti, poze) nema prigovora. No, njegova vrhunska kreacija potpuno je potisnula u drugi red ostale tumače, među kojima, osim oboljelog Gaiottija i vrsne Cristine Deutekom, zapravo i nije mogla biti ni približno ravnopravnog sudionika.

No, i unatoč tom nezaboravnom ostvarenju Silvana Carrolija, lako se moglo dogoditi da se izvedbe »Nabucca«, osobito druga, pretvore u pravi kulturni skandal. Da se odmah razumijemo: krivnja nije na izvođačima, iako je, nažalost, glazbene prirode. O čemu se radi? O glazbi! »Zabavnoj«, dakako.

Nakon višegodišnje stanke, i usprkos svojedobno izdane zabrane Splitske općine, ove su godine početkom kolovoza ponovno dopuštene plesne večeri na terasi tzv. Turističke palače na Obali, u neposrednoj blizini Peristila, pa se već na prvoj predstavi »Nabucca« povremeno mogao osjetiti »blagotvorni« prizvuk »zabavnjaka«, da bi na drugoj »svirka« ansambla »Teška industrija«, potpomognuta gromoglasnim pojačalima, ne samo remetila izvedbu nego ju je dva puta i prekinula. Da nije bilo intervencije predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine općine Split Ante Skaretika, pitanje je kako bi se sve to skupa svršilo. U svakom slučaju ostao je vrlo neugodan dojam, po kvarem je jedan iznimni umjetnički doživljaj.

Moram napomenuti da je i mnoge koncerte, osobito one u klosturu samostana Sv. Frane, gotovo nemoguće normalno slušati i pribrano pratiti, kako zbog prometne buke (što je teže ukloniti), osobito izživljavanje »vitezova« na dvokotačima (čemu bi se moglo stati na kraj), tako i zbog »svirke« raznih glazbenih

sastava, koja u ne rijetkim slučajevima dopire i do Meštrovićeva kašteleta. Prisjetimo se da je zbog »svirke« na Zvončacu Hrvatsko narodno kazalište moralo prije nekoliko godina odustati od prikazivanja dramskih predstava u idiličnom, arkadijskom kraljiku bivšeg groblja Sustipan. Ovog se ljeta ustanovilo da se zbog buke (prometne i druge) dramske predstave ne mogu održavati ni na Trgu Republike (popularnim »Prokurativama«), gdje je u dva navrata prikazan Jonsonov »Volpone« u nemogućim uvjetima, tako da većina posjetitelja nije čula više od polovice teksta. Stoga, ako gradski oci žele da se u Splitu i dalje održavaju festivalske priredbe, da Split i dalje slovi kao istaknuto središte hrvatske uljudbe, moraju poduzeti sve što je u njihovoj moći da se stane na kraj divljanju »zabavnjaka« i »motornjaka«, a da se prometna buka svede na najmanju moguću mjeru (što nije samo u interesu festivala, nego i tisuća splitskih žitelja, koji tijekom ljetnih noći nemaju mirna sna, a o čemu je toliko puta pisano u javnom tisku). U protivnom ili treba ukinuti Splitsko ljetu, ili pronaći neki rezervat za poklonike kulture i umjetnosti.

Koncertnih je izvedaba i na ovogodišnjem Ljetu bilo dosta — jedanaest, što je u odnosu na operne predstave (ukupno dvanaest) i na bogatu zimsku koncertnu sezonu ipak previše. Ne uvijek brojna publika mogla je slušati muziciranje niza komornih ansambala i solista. Splitski Komorni orkestar »Ivan Lukačić« pod ravnanjem Sandre Zaninovića priredio je 2. srpnja reprizu Skladateljske večeri Julija Bajamontija s XXI. splitskog ljeta; 4. srpnja ansamblu Opere splitskoga Hrvatskog narodnog kazališta pod ravnanjem Nikše Bareze izveli su na Peristilu niz skladbi Silvija Bombardellija, među kojima i praiizvedbu »Manifesta« (»Prolog za bauka«), koji je, na temelju istoimenog djela K. Marxa i F. Engelsa, pisan u specifičnoj dekafoonskoj ljestvici; dne 6. srpnja priređena je Večer vokalne lirike Jakova Gotovca (izvođači: Branka Beretovac, sopran; Jasna Podolšak, mezosopran; Krunoslav Cigoj, tenor i Zlatko Foglar, bariton, uz glasovirsku pratnju Stjepana Radića); 11. srpnja nastupio je Kvartet gitara Tarragó; 18. srpnja Dubravka Tomšić (glasovir); 21. srpnja violončelist Yehuda Hanani uz glasovirsku pratnju Mire Flies-Simatović; 24. srpnja Jazz orkestar Thada Jonesa i Mela Lewisa; 27. srpnja Splitski gudački kvartet uz sudjelovanje baritona Ratomira Klikšića s djelima hrvatskih skladatelja (I. Brkanović: *Kvartet br. 1*; J. Slavenski: *Pjesme moje majke*; M. Cipra: *Kvartet br. 5*; M. Miletić: *Kasacije*). Dne 4. kolovoza Komorni orkestar »Ivan Lukačić«, pod ravnanjem Carla Zecchija i uz sudjelovanje splitskih solista Ranke Cuzzi (glasovir) i Josipa Škunce (violina), priredio je na Peristilu izvanredno uspjelu Mozartovu večer; 9. kolovoza nastupila je splitskoj publici dobro poznata Tatjana Nikolajeva (glasovir), a 13. kolovoza duo Paula Uršić (harfa) i Tinka Muradori (flauta).

Većina koncerata održana je, kao i uvijek, u klosturu samostana Sv. Frane, koji kao koncertni prostor nije najprikladniji zbog okolišne buke, a, nažalost, često zjapi prazninom. Yehuda Hanani je pak svoj koncert zbog kišnog vremena mjesto u klosturu održao u crkvi Sv. Frane. Zanimljivo je da je taj umjetnik i prošle godine iz istih razloga mjesto u klosturu nastupio u crkvi Sv. Frane, a napomenimo da je lani daleko bolje svirao.

Od navedenih koncertnih priredaba, kao iznimno uspjelu večer treba istaknuti drugi koncert Komornog orkestra »Ivan Lukačić«. Pod ravnanjem proslavljenog Zecchija, koji se ne razmeće suvišnim kretnjama, nego auktoritativno i sugestivno vodi povjerenom mu umjetničko tijelo, »Lukačić« je pokazao i dokazao da i splitski glazbenici mogu vrlo dobro svirati i postići natprosječni uspjeh. Njihova Mozartova večer slobodno se može uvrstiti u domete XXIII. splitskog ljeta. Ujedno predstavlja njihov dosad najzreliji i najuspješniji nastup.

Večer vokalne lirike Jakova Gotovca po programskoj zamisli spada u ciklus koncerata, kojima je os-

novna namjera da otkrivaju i predstavljaju manje poznata ili nepoznata djela hrvatskih skladatelja, osobito onih rođenih u Splitu. I dok su večeri Julija Bajamontija na XXI. i Josipa Hatzea na XXII. splitskom ljetu predstavljale nesumnjivo vrlo značajne glazbene događaje. Gotovčeva je večer gotovo u potpunosti razočarala, ali krivnja nije na skladatelju, nego na izvođačima, koji su beskrvnim tumačenjima iznevjerili Gotovca. Iznimka je jedino Zlatko Foglar, koji je svojim interpretacijama »Dviju snaha iz 'Gorskog vijenca'« i »Istine« znao udahnuti pravu snagu, svojstvenu Gotovčevu glazbenom izričaju. Glasovirska pratnja Stjepana Radića bila je najslabija točka večeri; dobivao se dojam da svira Chopina a ne Gotovca — tako je »mekan« bio.

Kao posebno zanimljivu, vrijednu i u repertoarnom pogledu osvježavajuću priredbu, kojoj, nažalost, nisam pribivao, Josip Mirošević je ocijenio nastup Jazz-orkestra, koji je privukao velik broj mladih ljubitelja te vrste glazbe.

Ostale izvedbe, osim koncerata Dubravke Tomšić i Tatjane Nikolajeve, koje idu u red najuspješnijih priredaba Ljeta, kretale su se u granicama standardnog muziciranja, neke više, neke manje uspjele.

Začuduje činjenica da se u koncertnom programu XXIII. splitskog ljeta nije našao ni jedan cjelovečernji koncert Beethovenovih djela. Ta, godina 1977. je ipak godina velikog njemačkog majstora.

Večeri klasičnog baleta ove godine nije bilo. Istina, 3. kolovoza trebao je nastupiti Balet Van Vlaanderen iz Nizozemske, ali je zbog nedostatka novaca ta priredba otkazana u zadnji čas. Ljubitelji suvremenog plesa, a njih u Splitu ipak nema mnogo, mogli su, međutim, 2. i 3. srpnja u Meštrovićevu kašteletu pratiti izvedbe Studija za suvremeni ples iz Zagreba (*Ars longa, vita aeterna; Igra; Prsten*) i Zagrebačkog plesnog ansambla (Z. Pibernik: *Igre*). Budući da su se istih večeri na drugim mjestima i u isto vrijeme održavale druge priredbe Ljeta, nisam bio ni na jednoj od tih izvedaba, pa ne mogu ni reći ništa određeno o nastupima zagrebačkih umjetnika. Poznato mi je jedino da su obje priredbe bile slabo posjećene. To je, uostalom, redovita pojava na svim večerima suvremenog plesa priređenim na proteklom ljetima.

Neobično je i čudno da na XXIII. splitskom ljetu nije bilo ni jedne folklorne priredbe. A one uvijek privlače brojnu publiku, domaću i inozemnu. Zašto ih nije bilo, nije mi poznato.

Dramske izvedbe i ove su godine davale osnovno obilježje cjelokupnom Splitskom ljetu. Ne samo da su se »nametnule« brojnošću (14 djela s ukupno 28 predstava), nego i programskom određenošću, spektakularnošću i vrijednošću, bilo pojedinih ostvarenja, bilo izvedaba u cjelini. Ovo se, naravno, ne odnosi na sve predstave, nego u prvom redu na dva najambicioznija projekta XXIII. splitskog ljeta — Jonsonova »*Volponea ili Lisca*« (premijerno izvedenog na Narodnom trgu u Trogiru, a davanog i na Trgu Republike u Splitu) i Krležinu dramsku legendu »*Michelangelo Buonarroti*« (izvođenu u popaljenom gledalištu splitskoga Hrvatskoga narodnog kazališta). Međutim, to ne znači da ni među ostalima nije bilo izvedaba vrijednih spomena. Naprotiv. Ali, s obzirom na to da je »Sv. Cecilija« glazbeno glasilo i da je prostor za osvrte strogo ograničen, nažalost, moram izostaviti prikaz ovogodišnjih dramskih priredaba i nekih vrlo uspješnih, čak vrhunskih glumačkih ostvarenja, o čemu je, inače, opširno pisano u dnevnom tisku. Pripomenuti mi je jedino da je u šarolikom dramskom izborniku bilo i nekih predstava, koje su se »provukle« na festivalsku pozornicu, unatoč činjenici da je ove godine postavljen selektor dramskog programa Vjeran Zuppa. Međutim, Zuppa se i sam ogradio od tih ulazaka na mala vrata, navevši u »Nedjeljnoj Dalmaciji« od 10. srpnja predstave iza kojih stoji i za koje odgovara.

Ovogodišnji Festival zabavne glazbe »Split '77« bio je u odnosu na prošlogodišnji manje uspješan. Osobito se problematičnom pokazala prva večer, tzv. večer dalmatinske šansone. Na osnovi onoga što se čulo,

teško je reći što treba razumijeti pod pojmom »dalmatinska šansona«. No, ni ostale večeri nisu oduševile. Općenito govoreći, nije bilo odviše pjesama koje bi odgovarale propozicijama splitskog festivala zabavne glazbe. Ni auktori tekstova nisu bili osobito izvorni. Sve se nekako vrti u krugu istih tema i motiva, koji sve više postaju stereotipni, a djelomično i lažni. O vrijednosti stihova (osim časnih iznimaka) bolje je ne govoriti. Očito je samo jedno: festivalu zabavne glazbe potrebno je osvježenje. Možda je suvišno i u ovom osvrtu ponovno napominjati da bi Festival zabavne glazbe trebao odvojiti ili izdvojiti iz Splitskog ljeta, iako, zapravo, nikad nije ni bio u nj organski uklopljen.

U okviru XXIII. splitskog ljeta priređeno je i nekoliko likovnih izložbi, ali one se nekako ne osjećaju i ne doživljavaju kao sastavni dio festivala. Trebalo bi stoga u vezi s tim poraditi na čvršćem srastanju tih manifestacija sa Splitskim ljetom. Možda bi, kako sam to već i prije nekoliko godina predlagao, retrospektivne ili antologijske izložbe (recimo starijeg ili novijeg hrvatskog, a posebno splitskog slikarstva i sl.), koje bi trajale tijekom cijelog ljeta i bile primjerno reklamirane, bolje »sjele« u festivalske okvire i programe.

Okrugli stol kritike (prvi put uveden prošlog ljeta) i ove je godine pratio sve premijerne dramske izvedbe (voditelj Igor Mrduljaš), a jedna posebna sjednica bila je posvećena ovogodišnjem dramskom izborniku. Interes za te sastanke bio je nešto manji nego prošle godine, ali se na osnovi toga ne bi moglo zaključiti da je Stol nepotreban. Naprotiv! Samo bi i njega trebalo bolje reklamirati.

Ako bi se na kraju željelo u kratkim crtama okarakterizirati XXIII. splitsko ljetu, onda bi se kao njegove bitne značajke moglo navesti slijedeće: potpuna prevlast dramskih predstava s nizom izvanrednih glumačkih ostvarenja i zanimljivih redateljskih postava; okupljanje znatnog broja hrvatskih, slovenskih i srpskih kazališnih umjetnika i njihov zajednički rad u samom Splitu na ostvarenju ambicioznog dramskog programa; postavljanje selektora za dramski dio programa; stereotipni operni repertoar s nekoliko vrhunskih solističkih kreacija; izočno klasičnog baleta i folklornih priredaba; mnogobrojnost koncerata; značajna afirmacija splitskog Komornog orkestra »Ivan Lukačić«; osjetni porast interesa splitske publike za festivalske izvedbe, pogotovo mladih posjetitelja, koji iz godine u godinu postaju sve brojniji, i to ne samo dramskim nego i na opernim predstavama, a djelomično i na koncertima; prostorno proširivanje Ljeta i na mjesta izvan Splita; suradnje s Danima hrvatskog kazališta i Dubrovačkim ljetnim igrama.

Među nedostatke ovogodišnjeg ljeta i opet bi trebalo ubrojiti tradicionalne »boljetice« splitskog festivala, kao što je otkazivanje, odgađanje ili »premjestanje« pojedinih izvedaba (ove su godine otkazani koncerti Okteta »Gallus« i Kvinteta »Pro arte« iz Monte Karla, a mjesto njih su »upali« Jazz-orkestar i duo Uršić—Muradori; otpalo je gostovanje Teatra ITD s Kafkin—Weissovim »*Procesom*«; otpala je premijera Hatzeove opere »Adel i Mara«), pjevanje na dva jezika u opernim predstavama (talijanski i hrvatski); tiskanje programa samo na hrvatskom jeziku i tomu slično. Ove se godine ponovno javio i problem »zabavnjaka«, odnosno njihove »svirke«, koja dovodi u pitanje daljnje održavanje pojedinih festivalskih priredaba. Neki od tih nedostataka mogli bi se ipak ukloniti. Začuduje također da je ove godine premalo korištena za dramske i druge predstave popularna Carrarina poljana.

Bez obzira na navedene nedostatke, XXIII. splitsko ljetu — u cjelini gledano — bilo je vrlo uspješno, a na temelju postignutih rezultata može se očekivati da će ta zaista vrijedna i značajna hrvatska kulturna manifestacija biti još uspješnija i još značajnija. U tomu joj treba pomoći, a ne odmoći. Jer, lako je rušiti; graditi je mnogo teže.

Ivan BOŠKOVIĆ